

accordance with one's conscience and freedom from compulsion to act contrary to it. Hence, in the literature on the subject one can find the thesis that the conscience clause can be considered a human right [6, p. 28].

Bibliography:

- [1] Winczorek P., Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Warszawa 2000
- [2] Sztychmiller R., Ochrona życia przez klauzulę sumienia, „Studia Prawnoustrojowe” 2018, vol. 41.
- [3] Sztychmiller R., Klauzula sumienia, [in:] Leksykon prawa wyznaniowego. 100 podstawowych pojęć, ed. A. Mezglewski, Warszawa 2014.
- [4] Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U. z 2023 r., poz. 1516 t.j.)
- [5] Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz.U. z 2022 r., poz. 2702 t.j.).
- [6] Orzeszyna K., Klauzula sumienia jako gwarancja realizacji prawa do wolności sumienia, „Medyczna Wokanda” 2017, n. 9.

Anna Majer,

*University of Warmia and Mazury in Olsztyn,
Department of Civil Law and International Private Law,
master of law, assistant (Poland)*

UGODA NOWACYJNA W POLSKIM PRAWIE CYWILNYM

Z ogólnej perspektywy ugoda i odnowienie jawią się jako instytucje pełniące odmienne funkcje. Ugoda ma konserwować, umacniać więź prawną, a odnowienie ją likwidować [1]. Szczegółowy obraz tych instytucji jest jednak zbliżony.

W Kodeksie cywilnym [2] ugoda została uregulowana w art. 917 i art. 918. Zawarta w art. 917 k.c. definicja ugody pozwala na określenie koniecznych elementów jej treści, a są to:

- 1) stosunek prawny, w zakresie którego ugoda jest zawierana;
- 2) cel ugody polegający na uchyleniu niepewności lub sporu co do roszczeń albo zapewnieniu ich wykonania;
- 3) wzajemne ustępstwa stron.

Odnowienie nazywane również nowacją (*od łac. novatio*), unormowane zostało w art. 506 § 1 k.c. jako umowa między dłużnikiem i wierzycielem, w której strony postanawiają, że dotychczasowe zobowiązanie zostaje umorzone w związku z powstaniem nowego zobowiązania. Nowacja jest zaliczana do tzw. surogatów spełnienia świadczenia. Prowadzi bowiem do wygaśnięcia zobowiązania, pierwotnie umówionego, zachowania dłużnika. Interes wierzyciela zostaje zaspokojony – za jego zgodą – w inny sposób [3].

Od strony faktycznej zakres zastosowania ugody i nowacji jest podobny. Występują także podobne konstrukcje. Podobieństwo ugody do nowacji przejawia się w istnieniu wcześniej stosunku prawnego, obie służą uporządkowaniu relacji między stronami. Spór lub niepewność można uchylić przez umorzenie dotychczasowego zobowiązania i powołanie do życia w to miejsce nowego zobowiązania, co jest znamionujące dla odnowienia. Konstrukcyjne różnicę zamazują się nieco w sytuacjach, w których strony w celu uchylenia zaistniałego sporu postanawiają umorzyć sporne zobowiązanie, co znamionuje ugodę, zaciągając w jego miejsce zobowiązanie nowe, co jest charakterystyczne dla odnowienia [4].

Możliwe jest także, aby wskutek ugody powstało zobowiązanie, które przed zawarciem ugody było w przekonaniu stron sporne. Jeżeli sporne jest samo istnienie określonego zobowiązania, jego odnowienie nie rozwiąże zaistniałego między stronami sporu. Do tego nieodzowne jest zawarcie ugody lub dokonanie uznania ustalającego. W doktrynie zaprezentowano rygorystyczny pogląd, że w przypadku ugody nowacyjnej występuje ostrzejszy rygor, co do kwestii istnienia pierwotnego stosunku prawnego – w przypadku nieistnienia tego stosunku umowa będzie nieważna.

Wymaga głębszego rozważenia, ponieważ w przypadku zwykłej ugody co do zasady strony nie mogą się powoływać po jej zawarciu na nieistnienie pierwotnego stosunku prawnego.

Konstrukcję ugody nowacyjnej dopuszcza judykatura (także doktryna polska i niemiecka, co warto podkreślić za względu na podobieństwo regulacji ugody). Dla kwalifikacji ugody (art. 917 k.c.) jako zarazem umowy nowacyjnej (art. 506 § 1 k.c.) niezbędne jest istnienie jednoznacznych ustaleń, iż w ramach wzajemnych ustępstw w zakresie istniejącego między stronami stosunku prawnego dłużnik zobowiązał się za zgodą wierzyciela spełnić inne świadczenie albo nawet to samo świadczenie, lecz z innej podstawy prawnej [5].

Różnice między ugodą zwykłą a ugodą nowacyjną widać na tle orzeczenia Sądu Najwyższego z 10.4.2014 r. (IV CSK 403/13) stwierdzając, że ugoda niemająca charakteru nowacyjnego, dopóki nie zostanie wykonana w całości, modyfikuje treść praw i obowiązków stron, ale nie umarza zobowiązania leżącego u jej podstaw. Nieco inny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 11.3.2010 r. (IV CSK 429/09), w którym uznano, że „ugoda, w tym sądowa, nie powoduje powstania nowego stosunku prawnego, a jedynie go modyfikuje. Dlatego ugoda nie stanowi samodzielnej i nowej podstawy praw i obowiązków stron, gdyż wówczas umowa taka nie jest ugodą, lecz odnowieniem, o którym stanowi art. 506 § 1 k.c.”

Bibliografia:

- [1] M. Pyziak-Szafnicka, [w:] *Prawo zobowiązań - część ogólna. System Prawa Prywatnego*. Tom 6, (red). A. Olejniczak, 2014, s. 1564.
- [2] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.). (dalej jako k.c.)
- [3] R. Morek, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*. (red. serii), K. Osajda (red. tomu), W. Borysiak Wyd. 32, Warszawa 2024, Legalis, art. 506 k.c., pkt A. 1.
- [4] J. Szewczyk, *Nowacja*, Warszawa 2018, Legalis, rozdział 6, § 4.
- [5] Wyrok Sądu Najwyższego z 15.10.1999 r., III CKN 373/98, LEX nr 452805.